

บทที่ ๑

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศของโลก ได้ก่อให้เกิดปัญหาความแห้งแล้ง การขาดแคลนน้ำเพื่ออุปโภคบริโภค ปัญหาดินโคลนถล่ม ยังผลให้เกษตรกรและชุมชนบนพื้นที่สูงต้องอยู่ในสภาพทุกข์เข็ญ ส่งผลให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา อาทิ ปัญหาความยากจน การบุกรุกทำลายป่าเพื่อเพาะปลูกพืช ทรัพยากรเกิดความเสื่อมโทรม ความหลากหลายทางชีวภาพลดลง ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้ขยายตัว และส่งผลกระทบต่อชุมชนบนพื้นที่ราบด้วย เช่น ปัญหาหมอกควัน ปัญหาแย่งชิงทรัพยากรน้ำ ปัญหาการตกค้างของสารเคมีเกษตรในผลผลิต และในสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ชุมชนบนพื้นที่สูงของไทยในฐานะที่เป็นชุมชนต้นน้ำ ต้องใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรแบบอนุรักษ์ ต้องมุ่งลดสารเคมีเกษตร ต้องฟื้นฟูป่า และอนุรักษ์ต้นน้ำ เพื่อลดผลกระทบที่มีต่อชุมชนเมืองพื้นที่ราบ แต่ในทางปฏิบัติชุมชนบนพื้นที่สูงก็มีความจำเป็นในการสร้างรายได้เพื่อดำรงชีพ ต้องส่งเสียบุตรหลาน และต้องมีค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ ดังนั้นแนวคิดการปลูกฝังให้ชุมชนดำเนินกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นที่สูง จึงยังประสบความสำเร็จน้อย จำเป็นต้องมีความคิดริเริ่มเกี่ยวกับกลยุทธ์ใหม่ๆ เพื่อผลักดันการอนุรักษ์ พื้นที่ทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้บนพื้นที่สูง

ปัจจุบันต่างประเทศได้มีการนำแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างแรงจูงใจแก่ผู้นุรักษ์ พื้นที่สิ่งแวดล้อม ด้วยการให้ค่าตอบแทนทั้งที่เป็นตัวเงิน และสิทธิประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ เช่น การจ่ายค่าตอบแทนคุณค่าระบบนิเวศ การจัดตั้งกองทุน การอุดหนุน และภาษี สามารถปรับใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมในหลายประเทศ ทั้งยุโรป ญี่ปุ่น และอเมริกา โดยผู้นุรักษ์จะถือว่าเป็นผู้ให้ประโยชน์ และเป็นผู้รับผิดชอบในการฟื้นฟู ดูแลรักษาระบบนิเวศนั้นๆ และชุมชนบนพื้นที่ราบผู้ได้รับประโยชน์จากความสมบูรณ์ของระบบนิเวศจะเป็นผู้รับผิดชอบในการสนับสนุนชุมชน ในรูปแบบของการจ่ายเป็นค่าตอบแทน หรือสนับสนุนในรูปแบบอื่น เพื่อตอบแทนผลจากการดำเนินงานของผู้ให้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม

อย่างไรก็ตามแนวคิดเกี่ยวกับระบบการจ่ายค่าตอบแทนคุณค่าระบบนิเวศอย่างเป็นรูปธรรม (PES) ยังถือเป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศไทย แต่เป็นแนวคิดที่เหมาะสมอย่างมากในการส่งเสริมการอนุรักษ์ พื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งต้นน้ำลำธารของประเทศ จึงควรมีการศึกษานำร่องเพื่อพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับชุมชนบนพื้นที่สูงของไทย ในการนำแนวคิดการจ่ายค่าตอบแทนคุณค่าระบบนิเวศอย่างเป็นรูปธรรม (PES) มาประยุกต์ใช้เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ และระบบนิเวศ

วัตถุประสงค์

๑) เพื่อรวบรวมองค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการพัฒนาและการใช้มาตรการเศรษฐศาสตร์และสังคมทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อสังเคราะห์เป็นแนวทางการนำมาตรการเศรษฐศาสตร์และสังคม ไปใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างแรงจูงใจให้กับชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศบนพื้นที่สูงของประเทศและการเสริมสร้างรายได้จากกิจกรรมอนุรักษ์

๒) เพื่อศึกษาโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเกี่ยวกับรูปแบบแรงจูงใจของชุมชนในการอนุรักษ์ฟื้นฟูระบบนิเวศบนพื้นที่สูง และแนวทางการบริหารจัดการรายได้ที่เกิดจากการอนุรักษ์

๓) เพื่อศึกษาความความเต็มใจในการจ่ายและกลไกการจ่ายค่าตอบแทนคุณระบบนิเวศของหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชนผู้ได้รับประโยชน์ ในการจ่ายค่าตอบแทนการให้บริการของระบบนิเวศกับชุมชน ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศบนพื้นที่สูง

